

سرشناسه	مدرس گیلانی، مرتضی، ۱۳۹۵ - ۱۳۷۸.
عنوان و نام پدیدآور	تاریخ نجف یا دانشگاه اسلامی: (با حذف و اضافات) نویسنده مرتضی مدرس گیلانی؛ تصحیح و تحقیق سیدمحمد موسوی نژاد، محمدعلی باقرزاده.
منابع	تهران: هنر، ۱۳۹۸.
منبع	۹۴۰ ص
شابک	978-964-540-861-7
وضعیت فهرست	فبا
نویسی	
موضوع	مجتهدان و علما -- عراق -- نجف -- سرگذشتنامه
موضوع	Ulama -- Iraq -- Najaf -- Biography
موضوع	سخنرانیان -- عراق -- نجف -- سرگذشتنامه
موضوع	Orators -- Iraq -- Najaf -- Biography
موضوع	نجف (عراق)
موضوع	Najaf (Iraq)
موضوع	نجف (عراق) -- زیارتگاهها
موضوع	Najaf (Iraq) -- Sites
شناسه افروده	سیدمحمد، ۱۳۶۴ -، مصحح
شناسه افروده	باقرزاده، محمدعلی، ۱۳۵۲ -، مصحح
رده بندی کنگره	۲۳۰۰۰۰
رده بندی دیویی	۲۹۷ (۹)
نیمه کتابشناسی	۵۷ ۱۹۲۶
ملی	

تاریخ درخواست : ۱۳۹۸/۰۲/۰۵
تاریخ پاسخگویی :
کد پیگیری : ۵۷۵۱-۵۷

تاریخ نجف یا دانشگاه اسلامی (همراه تصویر)

نویسنده:	مرتضی مدرس گیلانی
تصحیح و تحقیق:	سیدمحمد موسوی نژاد - محمدعلی باقرزاده
تدوین:	پژوهشکده حج و زیارت
ناشر:	مؤسسه فرهنگی هنری مشعر
نوبت چاپ:	اول - تابستان ۱۳۹۸
شمارگان:	۵۰۰ نسخه
بها:	۸۰۰،۰۰۰ ریال

ISBN: ۹۷۸-۹۶۴-۵۴۰-۸۶۱-۷

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۴۰-۸۶۱-۷

فهرست

۲۹.....	دیباچه
۳۱.....	مقدمه
۳۳.....	شرح حال نگارنده
۳۵.....	وفات مؤلف
۳۵.....	مدارس محل تحصیل نگارنده
۳۶.....	مجیزین وی
۳۷.....	آثار تألیفی و غیره
۳۹.....	آثار مصحح گیلانی
۴۱.....	توضیحاتی درباره نسخه حاضر
۴۲.....	برخی توضیحات در باب سبک نگارش مؤلف و روش تصحیح متن
۴۹.....	تاریخ نجف یا دانشگاه اسلامی
۵۰.....	بخش یکم: [وضعیت جغرافیایی نجف]
۵۰.....	بخش دوم: [وضعیت آموزشی و سیاسی]

۵۱	[۲] بخش سوم.....
۵۱	بخش چهارم.....
۵۳	بخش یکم [وضعیت جغرافیایی نجف].....
۵۴	تعیین قبله نجف.....
۵۵	تقویم همیشگی برای افق نجف.....
۵۶	تقویم همیشگی برای افق نجف.....
۵۷	تقویم همیشگی برای افق نجف.....
۵۸	تقویم همیشگی برای افق نجف.....
۵۹	وضع جغرافیایی نجف و آب و هوای آن.....
۶۵	کاخ‌های شاهی که در پیرامون نجف بود.....
۷۲	فرمانروایان عراق.....
۷۳	محلات نجف.....
۷۴	بازارهای نجف.....
۷۵	مساجد نجف.....
۸۰	مدارس دینی نجف.....
۹۰	مدارس جدید در نجف.....
۹۲	دبیرستان‌ها و دبستان‌های نجف.....
۹۳	مدارس ابتدایی رسمی پسرانه.....
۹۴	مدارس دبستانی دخترانه.....
۹۵	کتابخانه‌های نجف.....
۱۱۴	مجالس نجف.....
۱۱۵	چاپخانه‌های نجف.....
۱۱۶	مجلات و روزنامه‌های نجف.....
۱۱۸	زیارتگاه‌های نجف.....
۱۲۱	قسمتی از اندوخته‌های خزانه حضرت علی علیه السلام .....
۱۲۳	زراوندی گنبد و دو مناره و ایوان.....
۱۲۳	شناسایی حضرت علی علیه السلام .....

۱۳۳	مرقد هود و صالح .....
۱۳۳	مرقد کمیل بن زیاد .....
۱۳۳	ایوان علما .....
۱۳۴	نکبه بکتاشیه .....
۱۳۴	قبر آل بویه .....
۱۳۵	قبر آل حَمدان .....
۱۳۶	قبر ایلخانیان یا جلالتان .....
۱۳۶	قبر پادشاهان و وزرای قاجار .....
۱۳۸	شورش برعانی به تحریک استعمار .....
۱۴۲	علم انساب .....
۱۵۳	خاندان‌های نجف .....
۱۵۳	خاندان‌های مشهور نجف .....
۱۵۴	خاندان‌های مشهور نجف .....
۲۱۴	[۴۸] آل شیخ فرج‌الله .....
۳۰۳	معتقدات مردم نجف .....
۳۰۵	بخش دوم [وضعیت آموزش و سیاسی] .....
۳۰۵	غرض از دانش به عقیده دین‌بُدان .....
۳۱۳	مساکن دانشجویان .....
۳۱۳	مدرسان نجف .....
۳۱۷	تعطیلی‌های نجف .....
۳۱۸	علت انحطاط علمی .....
۳۲۴	تکلم دانشجویان دینی .....
۳۲۶	پوشاک دانشجویان دینی .....
۳۲۷	زندگی دانشجویان .....
۳۳۱	پانام‌های دانشجویان .....
۳۳۳	دانشنامه‌های دینی .....
۳۳۶	مرجع عام .....

۳۳۸.....	چگونگی سؤال و جواب دینی.....
۳۴۱.....	انتخاب نجف برای تحصیل.....
۳۴۳.....	مجلس استفتا.....
۳۵۱.....	سیاست استعمار در نجف.....
۳۶۳.....	مشروطه و مستبد در نجف.....
۳۶۷.....	کار مجلس و حدود و حقوق آن.....
۳۶۹.....	در اظهار مطالب به مجلس شورای ملی.....
۳۷۰.....	عنوان طالب از طرف مجلس.....
۳۷۱.....	د. رابعا تشکیل مجلس سنا.....
۳۸۸.....	آخرین تلاش استعماری.....
۳۹۱.....	تلگرام‌های دوران مشروطیت.....
۳۹۴.....	طایفه ذکرت و شیعه در نجف.....
۴۰۱.....	کونسولگری روس در نجف.....
۴۰۳.....	پدیداری استقلال عراق از نجف.....
۴۰۸.....	حصار انگلیس نجف را.....
۴۱۶.....	نقی مراجع از نجف به ایران.....
۴۱۹.....	نقی عراق، ایرانیان را از نجف و عراق.....
۴۲۱.....	بخش سوم [علما و دانشمندان نجف] .....
۴۲۱.....	فهرست بخش سوم.....
۴۲۷.....	[۱-] سیدابوطالب موسوی زنجانى (۱۲۵۸- ۱۳۲۹هـ).....
۴۳۹.....	[۲-] ابوطیخ سیدمحسن.....
۴۴۲.....	[۳-] ابوالقاسم بن علی اکبر خویی.....
۴۴۳.....	[۴-] ابوالقاسم بن محمدحسن گیلانی - (۱۱۵۰- ۱۲۳۱هـ).....
۴۴۵.....	[۵-] ابوالقاسم بن کاظم موسوی زنجانى (۱۲۲۱- ۱۲۹۳هـ).....
۴۴۷.....	متن استشهاد اهالی زنجان بر ملا محمدعلی زنجانى، معروف به حجت.....
۴۵۱.....	[۶-] ابوالقاسم بن میرزایک فندرسکی (۹۷۰- ۱۰۵۰هـ).....
۴۵۳.....	[۷-] ابوالقاسم بن مصطفی کاشانی (۱۳۰۱- ۱۳۸۱هـ).....

- [۸-] ابوتراب بن ابی القاسم خوانساری (۱۲۷۲-۱۳۴۶هـ)..... ۴۵۴
- [۹-] ابوالحسن بن محمد اصفهانی (۱۲۸۴-۱۳۶۵هـ)..... ۴۵۵
- [۱۰-] ابوالحسن بن محمدتقی قاجاری (۱۲۶۴-۱۳۳۶هـ)..... ۴۵۹
- [۱۱-] ابوالحسن بن عبدالحسین مشکینی (۱۳۰۵-۱۳۵۸هـ)..... ۴۵۹
- [۱۲-] ابراهیم بن حسین شاعر طباطبائی (۱۲۴۸-۱۳۱۹هـ)..... ۴۶۰
- [۱۳-] ابراهیم بن صادق عاملی (۱۲۲۱-۱۲۸۸هـ)..... ۴۶۱
- [۱۴-] ابراهیم بن علی کفعمی (۸۴۰-۹۰۵هـ)..... ۴۶۲
- [۱۵-] ابراهیم بن محمدباقر قزوینی (۱۱۷۲-۱۲۶۴هـ)..... ۴۶۳
- [۱۶-] ابراهیم سبائی فقیه (۱۲۷۱-۱۳۴۴هـ)..... ۴۶۳
- [۱۷-] احمد بن شمس الدین محمد حلی (۷۵۷-۸۴۱هـ)..... ۴۶۴
- [۱۸-] ابراهیم اصفهانی (۱۲۵۸-۱۳۳۹ش)..... ۴۶۴
- [۱۹-] اسماعیل بن محمد علوی حلاتی (۱۲۶۹-۱۳۴۳هـ)..... ۴۶۵
- [۲۰-] ابراهیم بن هادی رجبانی (۱۳۷۰-۱۳۴۷هـ)..... ۴۶۵
- [۲۱-] اسماعیل بن صدرالدین اصفهانی (۱۲۸۸-۱۳۳۷هـ)..... ۴۷۶
- [۲۲-] اسماعیل القرهباغی الریاضی متوفی ۱۳۱۱هـ)..... ۴۷۷
- [۲۳-] اسماعیل بن رضی الدین شیرازی (۱۲۸۸-۱۳۰۰هـ)..... ۴۷۷
- [۲۴-] اسماعیل بن علی نوبخت (۲۲۷-۳۱۱هـ)..... ۴۷۸
- [۲۵-] اسحاق بن حبیب الله رشتی (۱۲۹۰-۱۳۵۷هـ)..... ۴۷۹
- [۲۶-] احتشام طیب نجفی (متوفی حدود ۱۳۳۳هـ)..... ۴۸۰
- [۲۷-] احمد بن حسین مُنْتَبِی (۳۰۳-۳۵۴هـ)..... ۴۸۱
- [۲۸-] احمد بن قاسم تبریزی (۱۳۰۸-۱۳۶۴هـ)..... ۴۸۲
- [۲۹-] احمد بن محمدحسین زنجانی (۱۴۰۴هـ)..... ۴۸۴
- [۳۰-] احمد بن عبدالله کوزه‌کنانی (۱۲۵۷-۱۳۲۷هـ)..... ۴۸۵
- [۳۱-] احمد بن محمدحسن منجم نجفی (۱۲۴۵-۱۳۱۵هـ)..... ۴۸۵
- [۳۲-] احمد بن مهدی نراقی (۱۱۸۰-۱۲۴۵هـ)..... ۴۸۵
- [۳۳-] احمد صافی شاعر نجفی (۱۲۷۸-۱۳۵۶ش)..... ۴۸۶
- [۳۴-] احمد بن زین الدین احسانی (۱۱۶۶-۱۲۴۲هـ)..... ۴۸۷
- [۳۵-] اسدالله بن علی طیب خلیلی (۱۲۸۱-۱۳۵۲هـ)..... ۴۸۹

- ۳۶- [اسدالله بن اسماعیل دزفولی (۱۱۸۵-۱۲۳۴هـ)]..... ۴۹۰
- ۳۷- [محمدباقر بن محمدتقی مجلسی (۱۰۳۷-۱۱۱۱هـ)]..... ۴۹۰
- ۳۸- [محمدباقر بن خلیل طیب خلیلی (۱۲۴۸-۱۳۳۲هـ)]..... ۴۹۲
- ۳۹- [محمدباقر بن عبدالمحسن اصطهباناتی (۱۲۵۵-۱۳۲۶هـ)]..... ۴۹۳
- ۴۰- [محمدباقر بن محمد اکمل بهبهانی (۱۱۱۸-۱۲۰۶هـ)]..... ۴۹۳
- ۴۱- [محمدباقر بن محمد کمراهی (۱۳۲۳هـ)]..... ۴۹۵
- ۴۲- [محمدباقر بن محمد مهدی زنجانی (۱۳۱۲-۱۳۹۷هـ)]..... ۴۹۶
- ۴۳- [محمدباقر بن شمس الدین استرآبادی (۹۶۰-۱۰۴۱هـ)]..... ۴۹۶
- ۴۴- [محمدباقر منجم شکی (متوفی ۱۲۹۰هـ)]..... ۴۹۷
- ۴۵- [بهاء الدین محمد بن حسین عاملی (۹۵۳-۱۰۳۱هـ)]..... ۴۹۸
- ۴۶- [محمدتقی خاتم کلایگانی (۱۲۲۳-۱۲۹۸هـ)]..... ۵۰۱
- ۴۷- [محمدتقی بن سید شیرازی (۱۲۷۰-۱۳۳۸هـ)]..... ۵۰۱
- ۴۸- [جابر بن حیان (۱۲۲-۲۰هـ)]..... ۵۰۳
- ۴۹- [جعفر بن احمد حلّی شاعر (۲۷۴-۱۳۱۵هـ)]..... ۵۰۷
- ۵۰- [جعفر بن محمد نقدی قاضی (۱۳۰۰-۱۳۷۰هـ)]..... ۵۰۸
- ۵۱- [جعفر بن باقر محبوبه (۱۳۱۴-۱۳۷۸هـ)]..... ۵۰۹
- ۵۲- [جعفر بن خضر النجفی (۱۱۵۶-۱۲۲۸هـ)]..... ۵۱۰
- ۵۳- [جعفر بن حسن حلّی (۶۰۲-۶۷۶هـ)]..... ۵۱۱
- ۵۴- [جعفر بن محمد حسن ربیع (۱۲۹۹-۱۳۷۴هـ)]..... ۵۱۲
- ۵۵- [جعفر بن احمد بُدیری نجفی (۱۲۸۷-۱۳۶۹هـ)]..... ۵۱۳
- ۵۶- [جواد بن محمد حسن عاملی (۱۱۵۳-۱۲۲۶هـ)]..... ۵۱۳
- ۵۷- [محمدجواد بن علی جزایری (۱۲۹۸-۱۳۷۸هـ)]..... ۵۱۴
- ۵۸- [جواد بن محمد تشییی شاعر (۱۲۸۱-۱۳۶۳هـ)]..... ۵۱۴
- ۵۹- [جواد بن احمد تبریزی (۱۲۴۱-۱۳۱۳هـ)]..... ۵۱۵
- ۶۰- [محمدجواد بن محمدتقی طباطبائی (۱۳۱۵-۱۳۹۱هـ)]..... ۵۱۷
- ۶۱- [محمدجواد بن حسن البلاغی (۱۲۸۰-۱۳۵۲هـ)]..... ۵۱۸
- ۶۲- [جمال الدین بن الحسین الاصفهانی (۱۲۹۶-۱۳۷۷هـ)]..... ۵۲۱
- ۶۳- [جمال افغانی (۱۲۵۴-۱۳۱۴هـ)]..... ۵۳۲

- [۶۴]- جمیل بن جواد خلیلی (۱۳۱۰-۱۳۸۰)..... ۵۴۴
- [۶۵]- حامد حسین بن محمد قلی هندی (۱۲۴۶-۱۳۰۶)..... ۵۴۴
- [۶۶]- حبیب‌الله بن علی مدد کاشانی (۱۲۶۵-۱۳۴۰)..... ۵۴۵
- [۶۷]- حبیب‌الله بن هاشم خراسانی (۱۲۵۵-۱۳۲۶)..... ۵۴۶
- [۶۸]- حبیب‌الله بن جعفر ذوالفنون (۱۲۷۸-۱۳۶۷)..... ۵۴۹
- [۶۹]- حبیب‌الله بن محمد علی رشتی (۱۲۳۴-۱۳۱۲)..... ۵۶۱
- [۷۰]- حبیب‌الله بن محمد علی شیرازی (۱۲۲۲-۱۲۷۰)..... ۵۶۳
- [۷۱]- حسن بن تقی تبریزی (۱۲۹۵-۱۳۸۹)..... ۵۶۶
- [۷۲]- حسن بن جعفر کاشف الغطاء (۱۲۰۱-۱۲۶۲)..... ۵۶۹
- [۷۳]- حسن بن موسی نوبخت (۲۴۰-۳۱۰)..... ۵۷۲
- [۷۴]- حسن بن خلیلی (۱۲۳۰-۱۳۰۸)..... ۵۷۳
- [۷۵]- میرزا حسن بن میرزا محمد رشتی (۱۲۲۰-۱۲۹۸)..... ۵۷۳
- [۷۶]- حسن بن آقابزرگ خراسانی (۱۳۱۲-۱۳۹۵)..... ۵۷۴
- [۷۷]- حسن بن اسماعیل اصفهانی (۱۲۸۰-۱۳۴۳)..... ۵۷۴
- [۷۸]- حسن بن علی خاقانی (۱۳۰۱-۱۳۳۸)..... ۵۸۰
- [۷۹]- حسن بن یوسف حلّی (۶۴۸-۷۲۶)..... ۵۸۱
- [۸۰]- حسن بن هادی کاظمی (۱۲۷۲-۱۳۵۴)..... ۵۸۴
- [۸۱]- محمد حسن بن محمد مظفری (۱۳۰۱-۱۳۷۴)..... ۵۸۵
- [۸۲]- محمد حسن بن باقر نجفی (۱۱۹۰-۱۲۶۶)..... ۵۸۶
- [۸۳]- محمد حسن بن محمود شیرازی (۱۲۳۰-۱۳۱۲)..... ۵۸۸
- [۸۴]- محمد حسن بن جعفر آشتیانی (۱۲۴۳-۱۳۱۹)..... ۵۹۷
- [۸۵]- محمد حسن بن عبدالله مامقانی (۱۲۳۸-۱۳۲۳)..... ۶۰۵
- [۸۶]- حسین قلی همدانی عارف (۱۲۳۱-۱۳۱۱)..... ۶۰۶
- [۸۷]- حسین بن علی طباطبائی (۱۲۹۲-۱۳۸۰)..... ۶۰۷
- [۸۸]- حسین بن محمد تقی نوری (۱۲۵۴-۱۳۲۰)..... ۶۱۰
- [۸۹]- حسین بن رضا بادکوبی (۱۲۸۵-۱۳۵۶)..... ۶۱۲
- [۹۰]- حسین بن مهدی قزوینی (۱۲۷۵-۱۳۲۵)..... ۶۱۲
- [۹۱]- حسین بن خلیل تهرانی (۱۲۴۰-۱۳۲۶)..... ۶۱۴

- ۹۲- [حسین بن محمود طباطبائی قمی (۱۲۸۲-۱۳۶۶ھ)..... ۶۱۷]
- ۹۳- [محمدحسین بن علی کاشف الغطاء (۱۲۹۴-۱۳۷۳ھ)..... ۶۲۰]
- ۹۴- [محمدحسین بن هاشم کاظمی (۱۲۳۰-۱۳۰۸ھ)..... ۶۲۶]
- ۹۵- [محمدحسین بن عبدالرحیم نائینی (۱۲۷۷-۱۳۵۵ھ)..... ۶۲۸]
- ۹۶- [محمدحسین بن محمدحسن اصفهانی (۱۲۹۶-۱۳۶۱ھ)..... ۶۳۷]
- ۹۷- [محمدحسین بن اسماعیل اردکانی (۱۲۲۲-۱۳۰۵ھ)..... ۶۴۴]
- ۹۸- [سیدحسین طیب تبریزی (....- ۱۳۸۰ھ)..... ۶۴۵]
- ۹۹- [حیدرقلی بن نور محمد کابلی (۱۲۹۳-۱۳۷۴ھ)..... ۶۴۵]
- ۱۰۰- [حیدر بن سلیمان حلی شاعر (۱۲۴۶-۱۳۰۴ھ)..... ۶۴۷]
- ۱۰۱- [خلیل بن محمدعلی طیب تهرانی (۱۱۹۰-۱۲۸۰ھ)..... ۶۴۸]
- ۱۰۲- [دربل بن علی خزاعی شاعر (۱۴۸-۲۴۹)..... ۶۴۸]
- ۱۰۳- [دهخدا، قاسم (۱۲۹۱-۱۳۷۰ھ)..... ۶۴۹]
- ۱۰۴- [ذبیح الله بن محمدعلی محلاتی (۱۳۱۵-....ھ)..... ۶۵۰]
- ۱۰۵- [راضی بن محمد نجفی (۱۲۷۵-۱۲۹۰ھ)..... ۶۵۰]
- ۱۰۶- [رضاقلی بن الحسن سنگدبی (۳۰۷- ۳۱۰ھ)..... ۶۵۱]
- ۱۰۷- [رضا بن محمدحسین اصفهانی (۱۱۹۷-۱۳۶۲ھ)..... ۶۵۲]
- ۱۰۸- [محمدرضا بن القاسم الغزوی (۱۳۰۳-۱۳۸۰ھ)..... ۶۵۳]
- ۱۰۹- [محمدرضا بن عبدالحسین آل یاسین (۱۲۹۷-۱۳۷۰ھ)..... ۶۵۵]
- ۱۱۰- [زین العابدین بن اسکندر شیروانی (۱۱۹۴-۱۲۵۳ھ)..... ۶۵۶]
- ۱۱۱- [زین العابدین بن اسماعیل مرندی (۱۲۶۶-۱۳۴۰ھ)..... ۶۵۶]
- ۱۱۲- [زین الدین بن علی عاملی (۹۱۱-۹۶۶ھ)..... ۶۵۷]
- ۱۱۳- [زین العابدین بن مسلم مازندرانی (۱۲۱۴-۱۳۰۹ھ)..... ۶۵۹]
- ۱۱۴- [زین العابدین بن کریم کرمانی (۱۲۷۶-۱۳۶۰ھ)..... ۶۵۹]
- ۱۱۵- [سراج الشعراى شوشتری (....- ۱۳۵۶ھ)..... ۶۶۳]
- ۱۱۶- [سحابی استرآبادی (۱۰۱۰ھ)..... ۶۶۳]
- ۱۱۷- [سعید بن محسن معمار نجفی (۱۳۰۰-۱۳۸۵ھ)..... ۶۶۴]
- ۱۱۸- [سعد بن عبدالله اشعری (۲۲۰-۳۰۰ھ)..... ۶۶۵]
- ۱۱۹- [سیاح محلاتی (۱۲۶۲-۱۳۴۴ھ)..... ۶۶۶]

- [۱۲۰] - سلطان محمد بن حیدر محمد گنابادی (۱۲۵۱-۱۳۲۷هـ)..... ۶۶۸
- [۱۲۱] - شمس الدین علی نقی بن رضاقلی (۱۲۹۲-۱۳۶۸هـ)..... ۶۷۲
- [۱۲۲] - شمس الدین محمد بن مکی عاملی (۷۳۴-۷۸۶هـ)..... ۶۷۳
- [۱۲۳] - شبر بن محمد موسوی حویزی (۱۱۰۲-۱۱۷۰هـ)..... ۶۷۴
- [۱۲۴] - شعبان بن مهدی گیلانی (۱۲۷۵-۱۳۴۸هـ)..... ۶۷۶
- [۱۲۵] - شهاب الدین بن محمود مرعشی (۱۲۷۶-۱۳۶۹هـ)..... ۶۸۲
- [۱۲۶] - صادق بن محمدباقر خلیلی (۱۲۷۹-۱۳۴۳هـ)..... ۶۸۳
- [۱۲۷] - صادق طیب خلیلی (۱۸۶۳-۱۹۲۱م)..... ۶۸۳
- [۱۲۸] - صالح بن نعمه الله بادکوبی (۱۳۱۶-۱۳۹۴هـ)..... ۶۸۳
- [۱۲۹] - صالح بن عبدالکریم کاشف الغطاء (۱۳۲۵-هـ)..... ۶۸۴
- [۱۳۰] - صالح بن محمد علم و العلوم (۱۲۹۸هـ)..... ۶۸۴
- [۱۳۱] - صالح بن فضل النور (۱۲۹۷-۱۳۹۰هـ)..... ۶۸۴
- [۱۳۲] - محمدصادق ارموز (۱۲۶۵-۱۳۳۰هـ)..... ۶۸۵
- [۱۳۳] - صدرالدین بن ابراهیم شایان (۱۰۷۵-۱۰۵۰هـ)..... ۶۸۵
- [۱۳۴] - ضیاء الدین بن محمد عراقی (۱۲۱۰-۱۲۸۰هـ)..... ۶۸۶
- [۱۳۵] - طاهر مازندرانی (۱۲۸۹-۱۳۵۴هـ)..... ۶۹۰
- [۱۳۶] - طغرانی، حسین بن علی اصفهانی (۴۵۴-۵۱۷هـ)..... ۶۹۲
- [۱۳۷] - عباس بن مسلم ایروانی، میرزاآقاسی (۱۱۹۵-۱۲۶۵هـ)..... ۶۹۴
- [۱۳۸] - عباس علی بن اسماعیل قزوینی (۱۲۷۷-۱۳۶۰هـ)..... ۶۹۷
- [۱۳۹] - عباس بن محمدرضا قمی (۱۲۹۴-۱۳۵۹هـ)..... ۶۹۸
- [۱۴۰] - عبدالحجة بلاغی نایینی (۱۲۷۴-۱۳۵۵ش)..... ۶۹۹
- [۱۴۱] - عبدالله بن محمدحسن مامقانی (۱۲۹۰-۱۳۵۱هـ)..... ۷۰۰
- [۱۴۲] - عبدالله بن محمدرضا شبر (۱۱۸۸-۱۲۴۲هـ)..... ۷۰۰
- [۱۴۳] - عبدالله بن عیسی اصفهانی (۱۱۶۶-۱۱۳۰هـ)..... ۷۰۱
- [۱۴۴] - عبدالله بن محمد نصیر مازندرانی (۱۲۵۶-۱۳۳۰هـ)..... ۷۰۲
- [۱۴۵] - عبدالحسین بن یوسف عاملی (۱۲۹۰-۱۳۷۷هـ)..... ۷۰۷
- [۱۴۶] - علی اکبر بن رضی الدین برقمی (۱۳۱۷م)..... ۷۰۷
- [۱۴۷] - عبدالکریم بن علی جزائری (۱۲۸۹-۱۳۸۲هـ)..... ۷۰۸

- ۱۴۸- [عبدالغنی ابرقویی (....- ۱۳۱۰هـ)]..... ۷۰۹
- ۱۴۹- [عبدالله خطاط تبریزی (....- ۱۳۶۴هـ)]..... ۷۰۹
- ۱۵۰- [عبدالله بن اسماعیل بهبهانی (۱۲۵۴- ۱۳۲۸هـ)]..... ۷۰۹
- ۱۵۱- [عبدالکریم بن جعفر یزدی (۱۲۷۶- ۱۳۵۵هـ)]..... ۷۱۱
- ۱۵۲- [علم الهدی علی موسوی (۳۵۵- ۴۳۶هـ)]..... ۷۱۴
- ۱۵۳- [عبدالرحیم بن ابی القاسم تبریزی قاری (۱۲۵۵- ۱۳۳۶هـ)]..... ۷۱۶
- ۱۵۴- [عبدالواحد بن احمد مظفر (....- ۱۳۱۰هـ)]..... ۷۱۸
- ۱۵۵- [عبدالباقی گیلانی منجم (۱۲۱۷- ۱۲۸۷هـ)]..... ۷۱۸
- ۱۵۶- [عبدالمحسن بن حسن فرطوسی شاعر (۱۳۳۵- ۱۴۰۴هـ)]..... ۷۱۹
- ۱۵۷- [عبدالمجید خطاط یزدی (....- ۱۳۳۲هـ)]..... ۷۱۹
- ۱۵۸- [عبدالمطهر شاطریازی (....- ....هـ)]..... ۷۱۹
- ۱۵۹- [علی بن محمد بن طاهر بانی (۱۱۶۱- ۱۲۳۱هـ)]..... ۷۱۹
- ۱۶۰- [علی کنی قاضی تهران (۱۲۲۰- ۱۳۰۰هـ)]..... ۷۲۰
- ۱۶۱- [علی بن جواد مرندی (۱۲۸۷- ۱۳۷۰هـ)]..... ۷۲۱
- ۱۶۲- [علی بن ابراهیم قمی (۱۲۸۱- ۱۳۷۱هـ)]..... ۷۲۶
- ۱۶۳- [علی بن عبدالعالی کرکی (۸۶۶- ۹۴۰هـ)]..... ۷۲۶
- ۱۶۴- [علی خطاط کاشانی نجفی (....- ۱۳۶۰هـ)]..... ۷۲۷
- ۱۶۵- [علامه برقعی قمی (۱۳۲۸- ....هـ)]..... ۷۲۸
- ۱۶۶- [علی نقی لکهنوی (۱۳۲۲- ....هـ)]..... ۷۳۰
- ۱۶۷- [علی بن موسی ثقة الاسلام (۱۲۷۰- ۱۳۳۰هـ)]..... ۷۳۱
- ۱۶۸- [علی داماد تبریزی مفتی (....- ۱۳۳۸هـ)]..... ۷۳۱
- ۱۶۹- [علی بن محمد علی میبدی (....- ۱۳۱۳هـ)]..... ۷۳۲
- ۱۷۰- [علی خاقانی نجفی کاتب (۱۲۴۵- ۱۳۳۴هـ)]..... ۷۳۲
- ۱۷۱- [علی بن فتح الله نهاوندی (۱۲۴۷- ۱۳۲۲هـ)]..... ۷۳۳
- ۱۷۲- [علی بن عبدالله زنوزی (۱۲۳۴- ۱۳۰۷هـ)]..... ۷۳۳
- ۱۷۳- [علی اکبر بن محمد حسین نهاوندی (۱۲۷۹- ۱۳۶۹هـ)]..... ۷۳۴
- ۱۷۴- [علی نقی بن محمد اصفهانی (۱۳۲۰- ....هـ)]..... ۷۳۵

- ۱۷۵] - علی بن موسی طاووس (۵۸۹-۵۶۶۴)..... ۷۳۵
- ۱۷۶] - فتح الله بن محمد جواد اصفهانی (۱۲۶۶-۱۳۳۹هـ)..... ۷۳۶
- ۱۷۷] - فتح الله طیب استرآبادی (۱۲۹۰-۱۳۶۵هـ)..... ۷۴۲
- ۱۷۸] - فضل علی بن عبدالکریم صفّا (۱۲۷۸-۱۳۳۹هـ)..... ۷۴۳
- ۱۷۹] - فردوسی طوسی (۳۳۱-۴۱۱هـ)..... ۷۴۴
- ۱۸۰] - فیض بن مرتضی کاشانی (۱۰۰۷-۱۰۹۱هـ)..... ۷۴۶
- ۱۸۱] - فخرالدین محمد بن علی طریحی (۱۰۱۳-۱۰۸۵هـ)..... ۷۵۰
- ۱۸۲] - فتح علی سلطان آبادی (۱۲۴۰-۱۳۱۸هـ)..... ۷۵۱
- ۱۸۳] - فضل بن حسن طبرسی (۴۸۰-۵۴۸هـ)..... ۷۵۱
- ۱۸۴] - فضل الله بن عباس نوری (۱۲۶۲-۱۳۲۷هـ)..... ۷۵۲
- ۱۸۵] - قاسم بن الحسن بن محمد بن حسین (۱۳۱۴-۱۳۷۵هـ)..... ۷۵۷
- ۱۸۶] - کریم بن ابراهیم بن محمد بن ابراهیم (۱۲۲۸-۱۲۸۸هـ)..... ۷۵۹
- ۱۸۷] - محمد بن حسن خراملی (۱۱۰۴-۱۱۳۳هـ)..... ۷۶۳
- ۱۸۸] - محمد بن علی حرّالذّین النّجفی (۱۲۳۳-۱۳۶۵هـ)..... ۷۶۵
- ۱۸۹] - محمد بن خلیل طیب خلیلی (۱۲۳۳-۱۲۸۸هـ)..... ۷۶۶
- ۱۹۰] - محمد بن رحیم طیب نجفی (.....-۱۲۷۹هـ)..... ۷۶۶
- ۱۹۱] - محمد بن حسین رضی موسوی (۳۵۹-۱۰۶هـ)..... ۷۶۷
- ۱۹۲] - محمد بن علی بابویه قمی (۳۰۵-۳۸۱هـ)..... ۷۶۸
- ۱۹۳] - محمد بن مهدی خالصی (۱۳۰۸-۱۳۸۵هـ)..... ۷۷۲
- ۱۹۴] - محمد بن علی احسانی (.....-۹۵۰هـ)..... ۷۷۲
- ۱۹۵] - محمد بن عبدالوهاب قزوینی (۱۲۹۴-۱۳۶۸هـ)..... ۷۷۳
- ۱۹۶] - محمد بن عبدالنّبی نیشابوری (۱۱۷۸-۱۲۳۲هـ)..... ۷۷۳
- ۱۹۷] - محمد بن طاهر سماوی (۱۲۹۲-۱۳۷۰هـ)..... ۷۷۵
- ۷۷۶ صورت اجازه مؤلف از قاضی سماوی:.....
- ۱۹۸] - محمد بن صادق طیب الخلیلی (۱۳۱۸-۱۳۸۵هـ)..... ۷۷۷
- ۱۹۹] - محمد بن فضل علی فاضل شریانی (۱۲۴۵-۱۳۲۲هـ)..... ۷۷۷
- ۲۰۰] - محمد بن حسین لاهیجی (۱۳۱۱-۱۳۹۴هـ)..... ۷۷۸
- ۲۰۱] - محمد بن حسن طوسی (۳۸۵-۴۶۰هـ)..... ۷۷۸

- ۷۸۱ ..... [۲۰۳] - محمد بن محمد بغدادی (۳۳۶-۴۱۳ هـ).....
- ۷۸۶ ..... [۲۰۴] - محمد بن علی شهر آشوب (۵۰۸-۵۸۸ هـ).....
- ۷۸۷ ..... [۲۰۵] - محمد بن احمد اسکافی بغدادی (۳۰۰-۳۸۱ هـ).....
- ۷۸۸ ..... [۲۰۶] - محمد بن احمد گیلانی منجم (۱۲۸۱-۱۳۴۱ هـ).....
- ۷۸۹ ..... [۲۰۷] - محمد بن جنید اسکافی (۳۰۰-۳۸۱ هـ).....
- ۷۹۰ ..... [۲۰۸] - محمد بن محمد صادق طباطبائی (۱۲۶۱-۱۳۴۰ هـ).....
- ۷۹۱ ..... [۲۰۹] - محمد بن عبدالکریم قاینی (۱۳۰۹-... هـ).....
- ۷۹۳ ..... [۲۱۰] - محمد بن عمر واقدی (۱۳۰-۲۰۷ هـ).....
- ۷۹۴ ..... [۲۱۱] - محمد بن مسعود عیاشی (۲۴۵-۳۲۰ هـ).....
- ۷۹۶ ..... [۲۱۲] - محمد بن مال "الدین موسوی" (۱۳۳۰-... هـ).....
- ۷۹۷ ..... [۲۱۳] - محمد بن کریم خان کرمانی (۱۲۶۳-۱۳۲۴ هـ).....
- ۸۰۰ ..... [۲۱۴] - محمد بن یحیی کلینی (۲۵۶-۳۲۹ هـ).....
- ۸۰۱ ..... [۲۱۵] - محمد بن محمد نصیر دین موسی (۵۹۷-۶۷۲ هـ).....
- ۸۰۵ ..... [۲۱۶] - محسن بن عبدالکریم "علی" (۱۲۲۰-۱۳۷۲ هـ).....
- ۸۰۵ ..... [۲۱۷] - محمد محسن بن علی تهرانی (۱۲۹۳-۱۱۰۳ هـ).....
- ۸۰۷ ..... [۲۱۸] - محمد مهدی خالصی کاظمی (۱۰۷۰-۱۳۴۳ هـ).....
- ۸۰۸ ..... [۲۱۹] - محمد خیابانی تبریزی (۱۲۵۹-۱۲۹۹ هـ).....
- ۸۰۸ ..... [۲۲۰] - محسن عراقی علوی (۱۲۸۶-۱۳۵۹ هـ).....
- ۸۰۹ ..... [۲۲۱] - ملک المتکلمین (۱۲۸۷-۱۳۳۹ هـ).....
- ۸۰۹ ..... [۲۲۲] - محمد علی بن نصرالله دزفولی (۱۲۷۱-۱۳۵۸ هـ).....
- ۸۰۹ ..... [۲۲۳] - میرزا کوچک خان (۱۲۹۸-۱۳۴۲ هـ).....
- ۸۱۰ ..... [۲۲۴] - محمد مهدی بن حسن قزوینی (۱۲۲۷-۱۳۰۰ هـ).....
- ۸۱۱ ..... [۲۲۶] - محمد مهدی بن علی قاضی (متوفی ۱۳۵۹ هـ).....
- ۸۱۱ ..... [۲۲۷] - محمد مهدی بن محمد اصفهانی (۱۳۱۹-۱۳۹۴ هـ).....
- ۸۱۲ ..... [۲۲۸] - محمد مهدی بن مرتضی طباطبائی (۱۲۵۵-۱۳۱۲ هـ).....
- ۸۱۲ ..... [۲۲۹] - مکی بن علی قاضی خطاط (...-...-...).....
- ۸۱۳ ..... [۲۳۰] - محمد مهدی بن ابی ذر نراقی (۱۱۴۹-۱۲۰۹ هـ).....
- ۸۱۳ ..... [۲۳۱] - محمد علی بن محمود خطاط (...-...-...).....

- ۲۳۲- [محمود بن حسن طیب خلیلی (۱۲۷۸-۱۳۴۱ هـ)] ۸۱۳
- ۲۳۳- [محسن بن حسین محلاتی (۱۲۸۸-۱۳۸۳ هـ)] ۸۱۴
- ۲۳۴- [محسن بن مهدی طباطبائی (۱۳۰۶-۱۳۹۰ هـ)] ۸۱۴
- ۲۳۵- [محمدعلی بن حسین شهرستانی (۱۳۰۱-۱۳۸۵ هـ)] ۸۱۵
- ۲۳۶- [محمدعلی بن القاسم اردوبادی (۱۳۱۲-۱۳۸۰ هـ)] ۸۱۶
- ۲۳۷- [محمدعلی بن خداداد فاضل نخجوانی (۱۲۶۸-۱۳۳۴ هـ)] ۸۱۶
- ۲۳۸- [محمدعلی بن محمدطاهر تبریزی (۱۲۹۶-۱۳۷۳ هـ)] ۸۱۷
- ۲۳۹- [محمدطاهای بن مهدی نجف (۱۲۴۱-۱۳۲۳ هـ)] ۸۱۷
- ۲۴۰- [رضی بن محمدامین انصاری (۱۲۱۴-۱۲۸۱ هـ)] ۸۲۰
- ۲۴۱- [رضی بن آقاجان طالقانی (۱۲۷۸-۱۳۶۳ هـ)] ۸۲۶
- ۲۴۲- [مرتضی بن شعبان گلانی (میلاد ۱۲۹۵-.....)] ۸۲۷
- ۲۴۳- [محمدعلی بن عبداللہ م زنجانی (۱۲۲۷-۱۲۶۷ هـ)] ۸۳۱
- ۲۴۴- [محمد کاظم بن حسین خراسانی (۱۲۵۵-۱۳۲۹ هـ)] ۸۳۳
- ۲۴۵- [محمد کاظم بن حیدر شیرازی (۱۲۹۱-۱۳۶۷ هـ)] ۸۴۰
- ۲۴۶- [محمدکاظم بن عبدالعظیم دی (۱۲۹۰-۱۳۳۷ هـ)] ۸۴۱
- ۲۴۷- [محمدکاظم بن قاسم رشتی (۱۲۱۲-۱۲۹۹ هـ)] ۸۴۴
- ۲۴۸- [مسیح السلطنه طیب تهرانی (۱۲۸۰-۱۳۱۸ هـ)] ۸۴۷
- ۲۴۹- [موسی طالقانی شاعر نجفی (۱۲۳۰-۱۲۹۸ هـ)] ۸۴۸
- ۲۵۰- [معصوم بن زین العابدین شیرازی (۱۲۷۰-۱۳۴۴ هـ)] ۸۴۸
- ۲۵۱- [موسی بن دُعیل نجفی (۱۲۹۰-.....)] ۸۴۸
- ۲۵۲- [مهدی بن عبدالباقی گیلانی (.....-۱۳۳۱ هـ)] ۸۴۹
- ۲۵۳- [مهیاری بن مرزویه گیلانی (۳۷۴-۴۲۸ هـ)] ۸۴۹
- ۲۵۴- [میثم بن علی بحرانی (۶۰۰-۶۸۱ هـ)] ۸۵۰
- ۲۵۵- [نصرالله بن رضای تقوی (۱۲۹۰-۱۳۷۰ هـ)] ۸۵۱
- ۲۵۶- [نصرالحکماء طیب تهرانی (۱۲۷۵-۱۳۴۵ هـ)] ۸۵۱
- ۲۵۷- [نعمه‌الله بن محسن دامغانی (۱۳۰۰-۱۳۶۰ هـ)] ۸۵۲
- ۲۵۸- [نعمه‌الله بن عبدالله جزائری (۱۰۵۰-۱۱۱۲ هـ)] ۸۵۳
- ۲۵۹- [نورالدین بن ابی طالب شیرازی (۱۳۱۲-۱۳۷۶ هـ)] ۸۵۴

- ۸۵۴..... [۲۶۰] - آقاجفی اصفهانی (۱۲۵۶-۱۳۳۱هـ).
- ۸۵۵..... [۲۶۱] - نورالله بن شریف‌الدین شوشتری (۹۴۴-۱۰۱۹هـ).
- ۸۵۷..... [۲۶۲] - هادی بن علی خراسانی (۱۲۹۷-۱۳۶۸هـ).
- ۸۶۰..... [۲۶۳] - هادی بن محمد امین تهرانی (۱۲۴۲-۱۳۲۱هـ).
- ۸۶۳..... [۲۶۴] - هادی بن مهدی سبزواری (۱۲۱۲-۱۲۸۹هـ).
- ۸۶۵..... [۲۶۵] - میرزایوسف اردبیلی (۱۲۱۲-۱۲۹۴هـ).
- ۸۶۸..... [۲۶۶] - یوسف بن احمد بحرانی (۱۱۰۷-۱۱۸۶هـ).
- ۸۷۱..... [۲۶۷] - یحیی دولت‌آبادی (۱۲۸۹-۱۳۶۹هـ).

بخش - چهارم | خطبا و سخنوران | ۸۷۷

- ۸۷۷..... حرف هم
- ۸۷۷..... حرف باء
- ۸۷۸..... حرف جیم
- ۸۷۸..... حرف حاء
- ۸۷۸..... حرف خاء
- ۸۷۹..... حرف دال
- ۸۷۹..... حرف راء
- ۸۷۹..... حرف سین
- ۸۷۹..... حرف شین
- ۸۷۹..... حرف صاد
- ۸۷۹..... حرف طاء
- ۸۷۹..... حرف عین
- ۸۸۰..... حرف قاف
- ۸۸۱..... حرف کاف
- ۸۸۱..... حرف میم
- ۸۸۱..... حرف نون
- ۸۸۲..... حرف واء
- ۸۸۲..... حرف هاء

- حرف یاء ۸۸۲
- [۱-] ابراهیم بن خضیر شدیدی (۱۳۲۰- ه) ۸۸۲
- [۲-] ابراهیم بحرانی خطیب (۱۳۱۸- ه) ۸۸۲
- [۳-] ابراهیم بهبهانی (.... - ....) ۸۸۲
- [۴-] احمد بن محمد رملی (۱۳۰۷- ....) ۸۸۳
- [۵-] احمد بن عباس بندر (۱۳۱۴- ه) ۸۸۳
- [۶-] احمد بن علی آل زینه (۱۳۲۱- ه) ۸۸۳
- [۷-] احمد بن حسن وائلی (۱۳۴۱- ه) ۸۸۳
- [۸-] احمد بن سور (.... - ....) ۸۸۴
- [۹-] احمد بن خلف آل عصفور (۱۳۴۵- ه) ۸۸۴
- [۱۰-] احمد بن علی عاری (۹۳۰ م) ۸۸۴
- [۱۱-] احمد بن کیم خضیر (.... - ....) ۸۸۴
- [۱۲-] احمد بن بصیر علوی (.... - ....) ۸۸۴
- [۱۳-] ابوالحسن بن شعبان گیلانی (۱۱۰۱- ۱۳۳۱ ه) ۸۸۴
- [۱۴-] امان بن محمد فیخرانی (.... - ۱۲۳۵ ه) ۸۸۵
- [۱۵-] باقر بن حسن (.... - ....) ۸۸۵
- [۱۶-] محمدباقر بن فیخرانی (.... - ....) ۸۸۵
- [۱۷-] باقر بن سلیمان علوی (.... - ....) ۸۸۵
- [۱۸-] باقر بن علی انصاری (۱۳۱۶- ۱۳۳۶ ه) ۸۸۵
- [۱۹-] جابر مرکزی خطیب (.... - ....) ۸۸۶
- [۲۰-] جاسم بن محمد آل نورالدین (۱۲۷۷- ۱۳۵۲ ه) ۸۸۶
- [۲۱-] جاسم شیر علوی (.... - ....) ۸۸۶
- [۲۲-] جواد بدکت (۱۲۱۰- ۱۲۸۱ ه) ۸۸۶
- [۲۳-] جواد بن محمد علی هندی (۱۲۶۰- ۱۳۳۳ ه) ۸۸۶
- [۲۴-] جواد حجی خطیب (.... - ....) ۸۸۶
- [۲۵-] جواد بن حسن عوادی (۱۳۲۲- ه) ۸۸۷
- [۲۶-] جواد بن قاسم قسام (۱۳۲۶- ه) ۸۸۷
- [۲۷-] جواد الاصغر الخطیب (.... - ....) ۸۸۷

- ۸۸۷..... [۲۸]- جواد بن علی شبر (۱۳۳۲-... هـ)
- ۸۸۸..... [۲۹]- جواد هز الخطیب (... - ...)
- ۸۸۸..... [۳۰]- جعفر بن قنّام (۱۳۰۴-... هـ)
- ۸۸۸..... [۳۱]- جعفر بن حسین شوشتری (۱۲۲۴-۱۳۰۳ هـ)
- ۸۸۹..... [۳۲]- جعفر هز خطیب (... - ...)
- ۸۸۹..... [۳۳]- جعفر بن علوان ربیعی (۱۳۱۸-...)
- ۸۸۹..... [۳۴]- جعفر ضامن خطیب (... - ...)
- ۸۸۹..... [۳۵]- جعفر بن هاشم موسوی (۱۳۳۸-... هـ)
- ۸۸۹..... [۳۶]- جعفر هلالی خطیب (... - ...)
- ۸۹۰..... [۳۷]- حسن بن سلمان جَلَو (۱۲۹۸-۱۳۷۰ هـ)
- ۸۹۰..... [۳۸]- حسن بن کاسم سبّی (۱۲۹۹-۱۳۷۵ هـ)
- ۸۹۰..... [۳۹]- حسن بن علی تراباری (۱۲۸۳-۱۳۶۶ هـ)
- ۸۹۱..... [۴۰]- حسن بن محمد علی شبر (۱۳۲۸-... هـ)
- ۸۹۱..... [۴۱]- حسن بن علی قبانچی (۱۲۸۰-... هـ)
- ۸۹۱..... [۴۲]- حسن بن عباس بغدادی (۱۲۶۵-۱۳۶۶ هـ)
- ۸۹۲..... [۴۳]- حسن بن علی آل سهوان (۱۳۴۲-... هـ)
- ۸۹۲..... [۴۴]- حسن آل صلوات (... - ...)
- ۸۹۲..... [۴۵]- حسن طباطبائی خطیب (... - ...)
- ۸۹۲..... [۴۶]- حسن نوینی خطیب (... - ...)
- ۸۹۲..... [۴۷]- حسن آل مصباح علوی (... - ...)
- ۸۹۲..... [۴۸]- حسّون بن عبدالله حَلّی (۱۲۵۰-۱۳۰۵ هـ)
- ۸۹۳..... [۴۹]- حسّون الجابری الخطیب (... - ...)
- ۸۹۳..... [۵۰]- حسّون قفطان خطیب (... - ...)
- ۸۹۳..... [۵۱]- محمد حسن بن عیسی دکن (۱۲۹۸-۱۳۶۹ هـ)
- ۸۹۴..... [۵۲]- محمد حسن بن علی قزوینی (۱۳۱۸-۱۳۵۸ هـ)
- ۸۹۴..... [۵۳]- محمد حسن بدلت خطیب [... - ...]
- ۸۹۴..... [۵۴]- محمد حسن بن احمد شخص (۱۳۳۶-... هـ)
- ۸۹۴..... [۵۵]- حسین بن هادی سلامی (۱۲۸۷-۱۳۳۹ هـ)

- [۵۶]- حسین خیاط کوبی (....-۱۳۵۵هـ)..... ۸۹۵
- [۵۷]- حسین کفایه علوی (....-۱۲۹۶)..... ۸۹۵
- [۵۸]- حسین بن علوی نجار (۱۲۴۹-۱۳۳۱هـ)..... ۸۹۶
- [۵۹]- حسین صباغ ناصری (....-۱۳۰۲)..... ۸۹۶
- [۶۰]- حسین بریکی قطفی (....-۱۳۲۶)..... ۸۹۶
- [۶۱]- حسین بن محمد آل یوسف (....-۱۳۴۰هـ)..... ۸۹۶
- [۶۲]- حسین بغدادی علوی (....-....)..... ۸۹۷
- [۶۳]- حسین شهب (....-....)..... ۸۹۷
- [۶۴]- حسین حامد قطفی (....-۱۳۰۰هـ)..... ۸۹۷
- [۶۵]- حسین یعسوبی علوی (....-....)..... ۸۹۷
- [۶۶]- حسین ضری خطیب (....-....)..... ۸۹۷
- [۶۷]- حسین بن عبدالمجید (۱۳۰۰-۱۳۸۸هـ)..... ۸۹۷
- [۶۸]- حسین بیضانی خطیب (۱۳۰۹-۱۲۷۷هـ)..... ۸۹۷
- [۶۹]- حبیب فریدی (....-....)..... ۸۹۷
- [۷۰]- حمید بهبهانی علوی (....-....)..... ۸۹۷
- [۷۱]- حمید بن مجید جریو علوی (....-۱۳۳۰)..... ۸۹۸
- [۷۲]- حمید بن محمد حسن آل شکر (۱۳۲۰-۱۱۷۱هـ)..... ۸۹۸
- [۷۳]- حیدر بن صالح مرجانی (....-۱۳۴۵هـ)..... ۸۹۸
- [۷۴]- محمد حسین بن امان الله فیخرانی (۱۳۱۶-۱۳۵۵هـ)..... ۸۹۸
- [۷۵]- خلف بن عبدالله نیسی (....-۱۳۴۵هـ)..... ۸۹۸
- [۷۶]- خلف بن جواد شیبانی (....-۱۳۰۹هـ)..... ۸۹۹
- [۷۷]- خضر بن علی قزوینی علوی (۱۳۲۳-۱۳۵۷هـ)..... ۸۹۹
- [۷۸]- خضیر بن علی حیوی (۱۲۸۹-۱۳۶۸هـ)..... ۸۹۹
- [۷۹]- داوود بن سلمان کعبی (....-۱۳۱۲هـ)..... ۸۹۹
- [۸۰]- راضی بن محمود قزوینی (....-۱۳۱۳هـ)..... ۹۰۰
- [۸۱]- راضی بن محمد جواد آل زائر (....-۱۳۲۱هـ)..... ۹۰۰
- [۸۲]- راضی سودانی خطیب (....-....)..... ۹۰۰
- [۸۳]- رضا بصیر خطیب (....-....)..... ۹۰۰

- ۸۴- [رضا بن ابی القاسم علوی (...-...)] ۹۰۰.....
- ۸۵- [محمد رضا شهب خطیب (...-...)] ۹۰۰.....
- ۸۶- [رضا بن هاشم موسوی (۱۳۱۱-۱۳۶۵هـ)] ۹۰۱.....
- ۸۷- [سلمان بن داوود آل نوح (۱۲۶۵-۱۳۰۸هـ)] ۹۰۱.....
- ۸۸- [سلمان بن محمد علوی (۱۲۸۰-۱۳۳۵هـ)] ۹۰۲.....
- ۸۹- [سلمان بن حسین انباری (۱۳۱۲-...هـ)] ۹۰۲.....
- ۹۰- [سلمان بن ابراهیم ثواب (۱۳۱۸-...هـ)] ۹۰۲.....
- ۹۱- [سلمان خطیب علوی (...-...)] ۹۰۲.....
- ۹۲- [... بن حسین براق علوی (۱۳۱۷-...هـ)] ۹۰۲.....
- ۹۳- [سعید بن ... اسم آل فحام علوی (۱۲۹۰-۱۳۴۴هـ)] ۹۰۳.....
- ۹۴- [سلیمان بن قاسم جازودی (۱۳۲۲-...هـ)] ۹۰۳.....
- ۹۵- [محمد سعد ... لی ... عدنان (۱۳۰۸-...هـ)] ۹۰۳.....
- ۹۶- [محمد سعید شیبانی (...-...)] ۹۰۳.....
- ۹۷- [شاکر قزوینی علوی (...-...)] ۹۰۳.....
- ۹۸- [شریف بن محمد فیخرانی (۱۳۳۵-...هـ)] ۹۰۳.....
- ۹۹- [شریف شیبانی (...-...)] ۹۰۴.....
- ۱۰۰- [محمد شریف خطیب (...-...)] ۹۰۴.....
- ۱۰۱- [محمد شهب خطیب (...-...)] ۹۰۴.....
- ۱۰۲- [صالح بن حسن دجیلی (۱۳۴۵-...هـ)] ۹۰۴.....
- ۱۰۳- [صالح بغدادی علوی (...-...)] ۹۰۴.....
- ۱۰۴- [صالح بن محمد علی حلی (۱۲۸۹-۱۳۵۹هـ)] ۹۰۴.....
- ۱۰۵- [محمد صالح بصری خطیب (...-...)] ۹۰۵.....
- ۱۰۶- [محمد صالح مال الله (...-...)] ۹۰۵.....
- ۱۰۷- [محمد صالح بن آل بریکی (۱۳۱۴-...هـ)] ۹۰۵.....
- ۱۰۸- [محمد صالح بن عدنان موسوی (۱۳۳۷-...هـ)] ۹۰۵.....
- ۱۰۹- [طاهر بن علی اسدی (۱۳۳۷-...هـ)] ۹۰۶.....
- ۱۱۰- [طاهر بن محمد توبلی (۱۳۳۸-...هـ)] ۹۰۶.....
- ۱۱۱- [طاهر بن سعید موسوی (۱۳۴۱-...هـ)] ۹۰۶.....

- [۱۱۲]- طعمة بن عمران آل بطاط (۱۳۱۴... هـ) ۹۰۶
- [۱۱۳]- علی بن عبدالله قیدوم (۱۲۷۸-۱۳۳۳ هـ) ۹۰۶
- [۱۱۴]- علی بن سالم آل سلوم (۱۳۰۰... هـ) ۹۰۶
- [۱۱۵]- علی بن عبدالمطلب غیبی (۱۳۱۰... هـ) ۹۰۷
- [۱۱۶]- علی بن عبدالله آل ابراهیم (۱۳۱۲... هـ) ۹۰۷
- [۱۱۷]- علی بن محمد السالم (۱۳۱۳... هـ) ۹۰۷
- [۱۱۸]- علی بن درویش موسوی (۱۳۱۶... هـ) ۹۰۷
- [۱۱۹]- علی بن احمد آل حجی (۱۳۲۳... هـ) ۹۰۷
- [۱۲۰]- علی بن منصور آل قحطان (۱۳۳۴... هـ) ۹۰۷
- [۱۲۱]- علی بن حسن طویل (۱۳۳۶... هـ) ۹۰۸
- [۱۲۲]- علی بن عیسیٰ آل عدا (۱۳۳۹... هـ) ۹۰۸
- [۱۲۳]- علی خطیب (....) ۹۰۸
- [۱۲۴]- علی بغلی خطیب (....) ۹۰۸
- [۱۲۵]- علی دفاعی خطیب (....) ۹۰۸
- [۱۲۶]- علی سبتی خطیب (....) ۹۰۸
- [۱۲۷]- علی بن ناصر خطیب (....) ۹۰۸
- [۱۲۸]- علی بصیر خطیب (....) ۹۰۸
- [۱۲۹]- علی بن ابی القاسم علوی (۱۲۸۶-۱۳۲۴ هـ) ۹۰۸
- [۱۳۰]- علی بن حسن بازی کوفی (۱۳۰۵-۱۳۸۵ هـ) ۹۰۹
- [۱۳۱]- علی بن الحسین هاشمی (۱۳۲۸... هـ) ۹۱۰
- [۱۳۲]- علی بن عیسیٰ زهیری (۱۲۵۰-۱۳۱۰ هـ) ۹۱۱
- [۱۳۳]- علی بن عباس خرّمشاهی (....-۱۳۲۶ هـ) ۹۱۱
- [۱۳۴]- علی بن عبود انصاری (۱۳۰۳-۱۳۶۳ هـ) ۹۱۱
- [۱۳۵]- علی اصغر هرنزی (....-۱۳۶۷ هـ) ۹۱۱
- [۱۳۶]- عباس بن علی بغدادی (۱۲۷۰-۱۳۳۲ هـ) ۹۱۱
- [۱۳۷]- عباس بن ناصر آل نعیم (۱۲۴۶-۱۳۳۶ هـ) ۹۱۲
- [۱۳۸]- عباس بحرانی خطیب (۱۳۳۵... هـ) ۹۱۳
- [۱۳۹]- عباس نجم خطیب (....) ۹۱۳

- ۹۱۳ [۱۴۰] - عباس نجّار خطیب (.....) ۹۱۳
- ۹۱۳ [۱۴۱] - عباس هیباوی (.....) ۹۱۳
- ۹۱۳ [۱۴۲] - عبود بن محمد امین (۱۳۲۱-... هـ) ۹۱۳
- ۹۱۳ [۱۴۳] - عبدالحسین بن عباس حجار (۱۳۳۰-... هـ) ۹۱۳
- ۹۱۴ [۱۴۴] - عبود بن درویش انصاری (۱۲۵۹-۱۳۲۷ هـ) ۹۱۴
- ۹۱۴ [۱۴۵] - عبود بن مهدی نونی (۱۳۰۹-... هـ) ۹۱۴
- ۹۱۴ [۱۴۶] - عبداللطیف بن عبدالحسین وردی (۱۲۸۰-۱۳۱۴ هـ) ۹۱۴
- ۹۱۵ [۱۴۷] - عبدالأمیر قبانچی (۱۳۱۴-... هـ) ۹۱۵
- ۹۱۵ [۱۴۸] - عبدالمطلب بن عبدالحسین طحان (۱۳۱۵-... هـ) ۹۱۵
- ۹۱۵ [۱۴۹] - عطیة بن علی بحرانی (۱۳۱۷-... هـ) ۹۱۵
- ۹۱۶ [۱۵۰] - عبد الحمید بن ابراهیم هلالی (۱۳۲۱-... هـ) ۹۱۶
- ۹۱۶ [۱۵۱] - عبدالصمد بن ابراهیم طیب (۱۳۳۲-... هـ) ۹۱۶
- ۹۱۶ [۱۵۲] - عبدالصاحب بن علی انصاری (۱۳۳۲-... هـ) ۹۱۶
- ۹۱۶ [۱۵۳] - عبدالغفار بن محمد مهدی، سار (۱۳۳۳-... هـ) ۹۱۶
- ۹۱۶ [۱۵۴] - عیسی بن علی قطیفی (۱۳۰۲-۱۳۵۶ هـ) ۹۱۶
- ۹۱۷ [۱۵۵] - عبدالکریم بن علی آل محمد حسین (۱۳۶۰-... هـ) ۹۱۷
- ۹۱۷ [۱۵۶] - عبدالکریم بن کاظم نایف (۱۳۱۰-۱۳۶۵ هـ) ۹۱۷
- ۹۱۷ [۱۵۷] - عبدعلی بن محمد حسین ماجدی (۱۳۰۰-۱۳۷۸ هـ) ۹۱۷
- ۹۱۷ [۱۵۸] - عبدالغنی بن علی آل شرع (۱۳۲۰-... هـ) ۹۱۷
- ۹۱۸ [۱۵۹] - عبدالله بن معحسن آل دبیس (۱۳۲۲-... هـ) ۹۱۸
- ۹۱۸ [۱۶۰] - عبدالرسول بن عبدالرحیم عبادی (۱۳۳۰-... هـ) ۹۱۸
- ۹۱۸ [۱۶۱] - عبدالحسین بن راشد آل عرادی (۱۳۳۲-... هـ) ۹۱۸
- ۹۱۸ [۱۶۲] - عبدالرزاق بن حسین موسوی (۱۳۳۳-... هـ) ۹۱۸
- ۹۱۹ [۱۶۳] - عبدالمحسن بن محمد آل نصر (۱۳۳۶-... هـ) ۹۱۹
- ۹۱۹ [۱۶۴] - عبدالرزاق بن عبدالله بصیر (۱۳۳۸-... هـ) ۹۱۹
- ۹۱۹ [۱۶۵] - عبدالله غنامی خطیب (.....) ۹۱۹
- ۹۱۹ [۱۶۶] - عبدالوهاب بن احمد بحرانی (۱۳۳۹-... هـ) ۹۱۹
- ۹۱۹ [۱۶۷] - عبداللطیف بن عبدالحسین بغدادی (۱۳۳۹-... هـ) ۹۱۹

- [۱۶۸]- عبدالمهدی بن محمد وانلی (۱۳۴۰-... هـ)..... ۹۱۹
- [۱۶۹]- عبدالمهدی بن محمدعلی جشی (۱۳۴۱-... هـ)..... ۹۲۰
- [۱۷۰]- عبدالکریم بن محمدحسین آل خلیفه (۱۳۴۳-... هـ)..... ۹۲۰
- [۱۷۱]- عبدالحسین کاشی خطیب (...-... هـ)..... ۹۲۰
- [۱۷۲]- عبدعلی فرطوسی (...-... هـ)..... ۹۲۰
- [۱۷۳]- عبدعلی شمسه (...-... هـ)..... ۹۲۰
- [۱۷۴]- عبدالرضا شریف (...-... هـ)..... ۹۲۰
- [۱۷۵]- عبدالحسین زوین علوی (...-... هـ)..... ۹۲۰
- [۱۷۶]- علاء-اکم بن عراقی (۱۲۷۷-۱۳۴۸ هـ)..... ۹۲۰
- [۱۷۷]- قاسم بن محمد حلی خطیب (۱۲۹۰-۱۳۷۵ هـ)..... ۹۲۱
- [۱۷۸]- قاسم هر خطاب (...-... هـ)..... ۹۲۲
- [۱۷۹]- کاظم بن جواد آملی علی (۱۳۰۴-۱۳۸۰ هـ)..... ۹۲۲
- [۱۸۰]- کاظم بن حنین سماوی (۱۲۱۹-۱۳۰۳ هـ)..... ۹۲۳
- [۱۸۱]- کاظم بن علی خضری علوی (۱۳۰۳-۱۳۰۳ هـ)..... ۹۲۳
- [۱۸۲]- کاظم بصیر خطیب (...-... هـ)..... ۹۲۳
- [۱۸۳]- کاظم بن راضی مسلماوی (۱۳۲۴-... هـ)..... ۹۲۳
- [۱۸۴]- کاظم بن سلمان آل نوح (۱۳۰۲-۱۳۸۰ هـ)..... ۹۲۳
- [۱۸۵]- کاظم بن ظاهر سودانی (۱۳۰۵-۱۳۸۰ هـ)..... ۹۲۴
- [۱۸۶]- کاظم بن حسن سبتی (۱۲۵۸-۱۳۴۲ هـ)..... ۹۲۴
- [۱۸۷]- محمد بن سالم طریخی (۱۲۸۳-۱۳۱۶ هـ)..... ۹۲۵
- [۱۸۸]- محمد بن جعفر محدث حلی (۱۲۵۶-۱۳۱۷ هـ)..... ۹۲۵
- [۱۸۹]- محمد بن حمزه حلی (۱۲۴۰-۱۳۲۲ هـ)..... ۹۲۶
- [۱۹۰]- محمد بن خضیر شدیدی (۱۳۰۶-۱۳۶۶ هـ)..... ۹۲۶
- [۱۹۱]- محمد بن علی آل ثامر (۱۲۷۰-۱۳۳۴ هـ)..... ۹۲۷
- [۱۹۲]- محمد بن عبود آل فیخرانی (۱۲۵۴-۱۳۳۵ هـ)..... ۹۲۷
- [۱۹۳]- محمد بن توبلی بصری (۱۲۶۰-۱۳۴۴ هـ)..... ۹۲۷
- [۱۹۴]- محمد بن علی آل شبیبی (۱۳۰۰-۱۳۷۸ هـ)..... ۹۲۷
- [۱۹۵]- محمد بن علی کاشی (۱۳۲۰-... هـ)..... ۹۲۸

- ۹۲۸..... [۱۹۶]- محمد بن حسن آل حمد (۱۳۲۵-... هـ)
- ۹۲۸..... [۱۹۷]- محمد بن علی بصیر حلی (۱۲۹۲-۱۳۴۲ هـ)
- ۹۲۸..... [۱۹۸]- محمد بن عبود کوفی (۱۲۶۷-۱۳۴۹ هـ)
- ۹۲۸..... [۱۹۹]- محمد بن عبدالله عوامی (...- ۱۳۶۰ هـ)
- ۹۲۸..... [۲۰۰]- محمد بن علی دیری (۱۲۹۰-۱۳۶۷ هـ)
- ۹۲۹..... [۲۰۱]- محمد جلعاری خطیب (...-... هـ)
- ۹۲۹..... [۲۰۲]- محسن بن محمد ابوالحب (۱۳۰۵-۱۳۶۸ هـ)
- ۹۲۹..... [۲۰۳]- محمود بن مکی موسوی (۱۳۲۲-... هـ)
- ۹۲۹..... [۲۰۴]- مهدی بن حسن خضری (۱۳۱۹-۱۳۴۷ هـ)
- ۹۳۰..... [۲۰۵]- مهدی بن اصف اعرجی (۱۳۲۲-۱۳۵۸ هـ)
- ۹۳۰..... [۲۰۶]- مهدی بن محمد سویجی (۱۳۴۳-... هـ)
- ۹۳۱..... [۲۰۷]- مهدی بن ابراهیم (...-... هـ)
- ۹۳۱..... [۲۰۸]- مهدی بن علی خاموش (...-... هـ)
- ۹۳۱..... [۲۰۹]- مهدی بن محمد علی الزی (۱۳۰۹-... هـ)
- ۹۳۱..... [۲۱۰]- محمد علی بن جاسم جابری (۱۲۸۳-۱۳۰۳ هـ)
- ۹۳۲..... [۲۱۱]- محمد علی بن محمد قسام (۱۲۹۹-... هـ)
- ۹۳۳..... [۲۱۲]- محمد علی بن یعقوب حلی (۱۳۱۳-۱۳۸۰ هـ)
- ۹۳۳..... [۲۱۳]- محمد علی بن علی آل حمیدان (۱۳۱۹-... هـ)
- ۹۳۳..... [۲۱۴]- محمد علی بن ناصر صفار (۱۳۳۸-... هـ)
- ۹۳۳..... [۲۱۵]- محمد علی هر خطیب (...-... هـ)
- ۹۳۴..... [۲۱۶]- محمد علی بن ابی الحسن گیلانی (۱۳۴۲-... هـ)
- ۹۳۴..... [۲۱۷]- محمد علی بن احمد جشی (۱۳۲۹-... هـ)
- ۹۳۴..... [۲۱۸]- موسی بصیر خطیب (...-... هـ)
- ۹۳۴..... [۲۱۹]- موسی اصغر خطیب (...-... هـ)
- ۹۳۴..... [۲۲۰]- منصور بن علی خطی (۱۲۹۸-۱۳۶۲ هـ)
- ۹۳۴..... [۲۲۱]- منصور بن حسن موسوی (۱۳۴۳-... هـ)
- ۹۳۴..... [۲۲۲]- منصور بن محمد ستری (۱۳۳۷-... هـ)
- ۹۳۵..... [۲۲۳]- محمد رشید بن مرتضی علوی (۱۳۰۲-... هـ)

- [۲۲۴]- مسلم بن محمد علی جابری (۱۳۳۱-... هـ)..... ۹۳۵
- [۲۲۵]- مجید بن عبدالکریم سمیری (۱۳۴۷-... هـ)..... ۹۳۵
- [۲۲۶]- مرتضی بن محمد وائلی (۱۳۴۶-... هـ)..... ۹۳۵
- [۲۲۷]- مصطفی فائزی علوی (....-....)..... ۹۳۶
- [۲۲۸]- مکی موسوی خرمشهری (۱۳۰۰-۱۳۶۲ هـ)..... ۹۳۶
- [۲۲۹]- ناصر خاقانی خطیب (....-....)..... ۹۳۶
- [۲۳۰]- نور بن محمد آل زین الدین (۱۳۳۰-... هـ)..... ۹۳۶
- [۲۳۱]- نور مرکزی خطیب (....-....)..... ۹۳۶
- [۲۳۲]- وحید خطیب (....-۱۳۵۵ هـ)..... ۹۳۶
- [۲۳۳]- هادی رونی خطیب (....-....)..... ۹۳۶
- [۲۳۴]- هادی راسان (....-۱۳۵۵ هـ)..... ۹۳۶
- [۲۳۵]- هادی بن محمد علی یعقوبی (....-....)..... ۹۳۷
- [۲۳۶]- هاشم بن عباس بغدادی عربی (۱۳۱۷-... هـ)..... ۹۳۷
- [۲۳۷]- هاشم بن شرف آل میر علوی (....-۱۳۲۱ هـ)..... ۹۳۷
- [۲۳۸]- هاشم بهبهانی علوی (....-....)..... ۹۳۷
- [۲۳۹]- یاسین قزوینی علوی (....-....)..... ۹۳۷
- [۲۴۰]- یعقوب بن جعفر حلی (۱۲۷۰-۱۳۲۹ هـ)..... ۹۳۷
- [۲۴۱]- یوسف عیدانی خطیب (....-....)..... ۹۳۸
- [۲۴۲]- یوسف بن عطیة جمری (۱۳۳۶-... هـ)..... ۹۳۸

وسایحه

نجف اشرف به عنوان پایگاه علم و فقاہت، قدمتی هزار ساله دارد و در نظر مسلمانان به ویژه شیعیان، از این رو که این شهر مقدس مدفن مولای متقیان و نیز برخی عالمان برجسته است از جایگاه رفیعی برخوردار است. سرچشمه تآکنون درباره این شهر مقدس آثار بسیاری به رشته تحریر در آمده است، اما اثر پیش رو که تاریخ نجف یا دانشگاه اسلامی نام دارد، افزون بر جامعیت نسبی، ویژگی هایی دارد که آن را با دیگر آثار متمایز می نماید. نگارنده آن مدتی مدید، در نجف سکونت داشته و به تصریح خود، با داشت های فراوانی را پیش از نگارش درباره این شهر در اختیار داشته که بعداً در نگارش این اثر از آنها بهره برده است. افزون بر آنها مؤلف محترم از منابع معتابهی سودجسته که در کتبی از برخی نسخه های خطی از آن جمله است.

هدف نگارنده، پدید آوردن نوشتاری بوده با تأکید بر زندگی دانشمندان و دانشجویان دینی شهر نجف. وی در بخش نخست کتابش به معرفی نجف پرداخته و از وضعیت جغرافیایی و آب و هوای آن، فرمانروایان آن در عصر مؤلف، محلات، بازارها، کتابخانه ها، معتقدات و خاندان های نجف سخن گفته است. در بخش دوم به مباحثی همچون: مقاطع تحصیلی، مدرسان علوم، مساکن دانشجویان، محاصره نجف توسط انگلیسی ها و نفی مراجع پرداخته و در بخش سوم از دانشمندان نجف در قرون مختلف و در بخش چهارم

تراجم حدود ۲۵۳ نفر از خطبا و سخنوران تازی و فارسی را آورده است.

این تألیف، به قلم دانشمند ارجمند جناب آقای شیخ مرتضی مدرس گیلانی نگاشته شده و توسط دو پژوهشگر محترم آقایان سید محمد موسوی نژاد و محمدعلی باقرزاده تصحیح شده است. پژوهشکده حج و زیارت، لازم می‌داند از ایشان، حجج اسلام سید صادق حسینی اشکوری و محمدرضا انصاری و آقای احمد خامه‌یار به عنوان ارزیابان این اثر و همچنین دیگر عزیزانی که در واحد آماده‌سازی در به ثمر نشستن این اثر تلاش نموده‌اند، سپاسگزاری نماید.

الله ولی التوفیق

گروه تاریخ و سیره

پژوهشکده حج و زیارت

هل كان في النجف الأعلى سواء فتى تضىء غرته في حسنها النجفا
حسنت كف العلى إذ كنت خاتمها فأنت زيتتها يا درّة النجف^۱

مقدمه

شهر یا استان نجف، تا در خارج ایران نیست، پایگاه علم و فقاہت شیعی بوده است؛ خصوصاً در هزاره اخیر و با حضور شخصیت‌های بزرگی چون شیخ طوسی - رحمه الله - که شرح آن در بسیاری کتب تواریخ و ادوار فقه مندرج است - نیازی به بازگویی نیست.

ارتباط ایران و حاکمیت آن، در سده‌های اخیر، با نجف به جهت وجوه علمی و مراجع بزرگ و قدرت و نفوذ آنها در بین اقشار مردم و به خصوص شیعیان جهان در زمینه‌های مختلف دینی و سیاسی و اجتماعی را نمی‌توان منکر شد و نمونه‌ای از این وابستگی و علاقه را می‌توان به وضوح در نشریات دوره قاجاری، که بخش‌هایی را به اخبار نجف می‌پرداختند و تلگراف‌های علما و وضعیت سیاسی و دینی نجف و بسیاری از مسائل مهمه را بازتاب می‌دادند، مطالعه نمود؛ نشریاتی چون: اختر، اخوت، اطلاع، انجمن مقدس ملی اصفهان، انجمن تبریز، ایران، بشارت، پروانه، پرورش، ثریا، جنوب، چهره‌نما، جبل‌المتین، جبل‌المتین رشت، حکمت، خراسان، خورشید، خیر الکلام، درّة النجف، راه نجات،

۱. خلیلی، جعفر، موسوعة العتبات المقدسة، ج ۶، ص ۹۴.

روح القدس، صور اسرافیل، ناصری، ندای وطن و وقایع اتفاقیه.^۱

به هر حال، ارتباط دو ملت ایران و عراق، غیر قابل انکار است و مشترکات فرهنگی، دینی و سیاسی، بر اهمیت این امر افزوده است؛ در کنار مراقد مطهر شش امام شیعیان در این کشور که اهمیتی مضاعف بدین روابط داده و سبب گستردگی مرادفات فیما بین شده است.

دلیل دیگر این نزدیکی، وجود خانواده‌های ایرانی در عراق است که از دیرباز منشأ اثرات سازنده بوده‌اند و برخی به وطن بازگشته یا در عراق مانده‌اند که خود نشان‌دهنده تنگاتنگی روابط بین دو ملت است.

مؤلف کتاب تاریخ نجف یا دانشگاه اسلامی در حد سعی و توان خود و با بهره‌گیری از منابع نوشتاری و دبیری و شنیداری کوشیده است به صورت مستند این جنبه‌ها را بنمایاند؛ هرچند در این راستا به تکرر سائلی پرداخته است که شاید به سلیقه برخی مناسب نباشد.

به هر حال، گستردگی محتوای کتاب از مسائل تاریخی، جغرافیایی، دینی و مذهبی و غیره در حد خود، کم‌نظیر است و اسباب به وسعت معلومات نویسنده محترم دارد.

آنچه مسلم است، مطالب این کتاب نظر مصحح یا ناشر نیست و بیشتر برای خواص از مخاطبان، به جهت اطلاع از وقایع تاریخی از نظر نگارنده این تاریخ، بسیار مفید خواهد بود که با سبکی خاص، به نگارش آن پرداخته و بر شک معقنات او در این نوشتار تا حدی رخ نموده است که در مقام داوری محتوای آن مستم؛ به جز مواردی که در پاورقی توضیح داده شده است.

در این کتاب، در مواردی هم نکات و مطالبی آمده است که شاید با آنچه الآن مقبول عامه محققین در ایران است، چه از جهت تاریخی و چه اعتقادی، تطابق نداشته باشد؛ لذا امر تحقیق و مذاقه بیشتر را مورخین و اهل فن برعهده دارند که به اشکالات پاسخ گفته یا در مواقعی که مطابق آرای آنان باشد، بدان تمسک جویند.

۱. مطالبی از این نشریات در کتاب انباء النجف فی النشرات الفارسیة خلال العهد القاجاری که توسط مرکز النجف الانشرف للتالیف و التوثیق و النشر کار شده است به مناسبت همایش بین‌المللی میراث مشترک ایران و عراق، توسط مجمع ذخائر اسلامی در اسفند ۱۳۹۳ منتشر گردیده است.

استاد شیخ مرتضی مدرس گیلانی در سال ۱۲۹۵ شمسی در نجف اشرف به دنیا آمد. وی پس از فراگیری مقدمات، ادبیات و علوم مختلف را نزد استادان زمان فراگرفت و بر اثر ذکاوت و عشق به علوم و فنون دیگر، به سرعت در آنها به استادی دست یافت.

پس از مدتی در علم عروض و قافیه، ریاضیات، حساب عالی، هیئت و نجوم، اخلاق و عرفان، طب قدیم و علوم عقلی به مهارت رسید و به تحقیق و پژوهش در این زمینه پرداخت. با دانش و دانشمندان روابط نزدیک و تنگاتنگی داشت و پس از درک محضر بسیاری از فقهاء، اصولیین و زهاد عصر، به دریافت اجازات اجتهاد و روایت حدیث نائل گردید. استاد مدرس گیلانی از استادان نامی حوزه علمیه نجف اشرف بود که به تدریس علوم ادبی، حکمت و نجوم اشتغال و اشتها داشت.

وی در حدود سال ۱۳۳۵ شمسی در تهران اقامت گزید و به تألیف و پژوهش و نشر آثار قلمی خود و تدریس در مدرسه میرزا حسن^۱ از کارهای برجسته این پژوهشگر، استخراج و نشر تقویم نجومی بود که این تقویم سالیان متدی در سایر شهرهای ایران منتشر می‌گشت.

آنچه به اهمیت شخصیت ایشان می‌افزاید آن است که وی فرزند آیت الله شیخ شعبان رشتی، از مراجع تقلید نجف، و نیز برادر دوتن از شخصیت‌های ارزشمند گیلان، یعنی آیت الله شیخ عبدالحسین فقیهی رشتی و حجة الاسلام ابوالحسن فقهی گیلانی است.

شیخ شعبان گیلانی (م ۱۳۴۸ق) مقیم نجف بود و فرزندس مرتضی نیز در سه شنبه هفتم ربیع الاول ۱۳۳۵ همانجا به دنیا آمد. شعبان از علما و مراجع نجف و در دوره شاگردان میرزا حبیب الله رشتی، فاضل ایروانی، و شیخ عبدالله مازندرانی به شمار می‌آمد و خود شاگردان زیادی را تربیت کرد.^۱ دو برادر وی، یکی عبدالحسین فقیهی رشتی است و دیگری ابوالحسن فقیهی که به سال ۱۳۲۱ متولد شد و سال ۱۳۸۸ درگذشت.

شیخ مرتضی شرح حالی از خودش در کتابش معجم الحکما نوشته است. در آنجا می‌نویسد: «من در نجف، شهر علم، در محله خویش در «عقد ابی الطیخ» در خانه

۱. نویسنده شرح حال پدرش را در همین تاریخ نجف، ج ۲، ص ۱۶۵-۱۷۱ آورده است.

شماره ۴۹/۵۴ به دنیا آمد^۱. سپس شعری عربی از علی بن حسن هاشمی، خطیب نجف، درباره تاریخ میلادش آورده و آن‌گاه اساتید خود را به تفصیل یاد کرده است. وی ۲۱ کتاب تألیفی و نه اثر تصحیحی را برشمرده است. آن‌گاه می‌گوید که معلم مدارس متوسطه بوده و بیش از دو هزار شاگرد داشته است؛ چنان‌که هزار شاگرد غیر مدرسه‌ای نیز داشته است.^۲ وی ایضاً، شرح حال خود را در مجلد دوم تاریخ نجف خویش (نوشتار حاضر) چنین آورده است:

«رضی بن شعبان گیلانی - میلاد ۱۲۹۵ شمسی، نگارنده مؤلف این تاریخ، میلاد در نجف به سال مذکور در محله خویش کوچه علی‌آقا خانه شماره ۴۹/۵۴ در درایت و روایت در علوم عقلی و نقلی از بزرگان آموخته شده، از آن جمله: ۱. شیخ علی مرندی، ۲. شیخ محمدحسین کاشف الغطاء، ۳. سید حسن خراسانی، ۴. سید محمدجواد تبریزی، ۵. سیداحمد بن رضی‌الدین موسوی تبریزی، ۶. شیخ نادر بن بادکوبه، ۷. شیخ نعمت‌الله دامغانی، ۸. میرزا حبیب‌الله ذوالفقون منجم، ۹. میرزا علی سمنانی طبیب، ۱۰. میرزا علی یزدی ناسوتی حکیم، ۱۱. شیخ قاسم محیی‌الدین، ۱۲. شیخ مرتضی طالقانی، ۱۳. شیخ حسن علی نقی بادکوبه، ۱۴. شیخ محمد قاضی سماوی، ۱۵. شیخ موسی دعبل نجفی، ۱۶. سیدهاشم آملی نجفی، ۱۷. سیدحسن ایروانی، ۱۸. شیخ ابراهیم مدرس گرجی، ۱۹. شیخ عبدالحسین رشتی، ۲۰. شیخ علی قزوینی، ۲۱. مهندس عبدالرزاق اصفهانی، ۲۲. شیخ عبدالله سنندجی، ۲۳. شیخ اسدالله زنجان، ۲۴. سید محمد قاضی طباطبائی، ۲۵. شیخ آغا بزرگ تهرانی مؤلف الذریعه، ۲۶. سید ابوالقاسم اصفهانی، ۲۷. شیخ ابوالسائل زنجان، ۲۸. شیخ محمدفاضل قاینی، ۲۹. شیخ محمد ادیب تهرانی، ۳۰. شیخ خلیل اراکی، ۳۱. میرزا محمدحسین الله بهروز، ۳۲. سیدجمال‌الدین گلپایگانی و بسیاری دیگر.

تقریب پنجاه سال بر وفق تهران استخراج کرده که حدود ده - دوازده سال آنها چاپ شده. فعلاً ساکن تهران است.

ارتباط وی با مرحوم سماوی مطلبی است که در چند مورد از آن یاد کرده است. از آن جمله آنکه به خواهش وی، بخشی از نسخه عربی التفهیم بیرونی را که ناقص بوده، از روی نسخه فارسی، برای او ترجمه کرده است. وی از برخی عالمان نجف یاد کرده و گوید که در

۱. تلخیصی از کتاب معجم الحکماء با انتخاب آقای منوچهر صدوقی سها شامل ۳۰۵ شرح حال به عنوان منتخب معجم الحکماء به سال ۱۳۸۴ در تهران منتشر شده و شرح حال مزبور در صفحه ۱۹۵ آن آمده است.

منزل مرحوم سماوی، خدمت آنان رسیده است.

مرحوم شیخ محمدهادی امینی درباره وی نوشته است:

مرتضی بن شیخ شعبان بن مهدی بن عبدالوهاب، نویسنده، ادیب، محقق پرکار که دائماً در پژوهش و تألیف بود و در ریاضیات متخصص بود. زبانش تند بود و متهم در عقیده. بیشتر منزوی و اهل عزلت بود. در ایرانی‌گری و زبان فارسی تعصب داشت. نزد شیخ علی مرندی و شیخ محمدکاظم شیرازی و شیخ نعمت‌الله دامغانی و شیخ صدرالدین بادکوبی و سیدابوالقاسم خوانساری و سیدهاشم آل عطیه نجفی تحصیل کرد. سال ۱۳۷۷ قمری [درست آن ۱۳۷۵ق] در پی بیرون کردن ایرانیان از عراق، به ایران آمد. در نجف، در مدرسه خلیلی بزرگ، واقع در مدخل عقد السلام، در سمت بازار عماره سکونت داشت. در سال ۱۳۸۲ قمری معلم مدارس دولتی شد. هیچ‌گاه ازدواج نکرد.^۱

امینی، سپس برخی از آثار او را نام برده و مصادر شرح حال وی را در ذریعه و معارف الرجال و مصادر الدرر است. صفح ۱۱۰ مقال و نقباء نشان داده است.

شیخ عبدالحسین فقیهی رشتی نیز به سال‌ها نماینده مراجع در مدینه منوره بود و ایام حج رفت و آمد داشت، برادر همین مرتضی مدرس گیلانی است.

مدرس گیلانی مطالعات و تحصیلاتی هم در ریاضی و نجوم و هیئت و به خصوص فلسفه داشت. به دلیل آرای ویژه‌ای که اواخر اقامتش در نجف داشت، در نجف مورد بی‌اعتنایی قرار گرفت و به سال ۱۳۷۵ قمری برای همیشه به ایران آمد و در تهران ساکن گردید. وی مدت‌ها در مدرسه مروی تدریس می‌کرد؛ اما گویا به دلایلی از آنجا نیز بیرون رفت.

وفات مؤلف

این محقق نام‌آور سرانجام در ۱۷ مرداد ۱۳۷۸ شمسی برابر با ۵ ربیع الثانی ۱۴۲۰ قمری در ۸۲ سالگی به دیار باقی شتافت و در بهشت زهراي تهران به خاک سپرده شد.

مدارس محل تحصیل نگارنده

مؤلف این تاریخ، در همین نوشتار، مدارس محل تحصیل خود را همراه با برخی خصوصیات در قسمت مدارس ذکر کرده است.

۱. بعد از آمدن به ایران ازدواج کرد که در حال حاضر دختری نیز از وی به یادگار مانده است.